

Н. П. Мацелюх

кандидат економічних наук, доцент,
декан обліково-економічного факультету,
Національний університет державної податкової
служби України, Ірпінь, Україна
nmaceluh@ukr.net

УДК 336.77

О. М. Унинець

старший викладач кафедри фінансових ринків,
Національний університет державної
податкової служби України, Ірпінь, Україна
santa1385@ukr.net

РОЗВИТОК ФОРМ І МЕТОДІВ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Анотація. У статті досліджено особливості банківського кредитування малого і середнього бізнесу. Запропоновано поєднання методу стандартизації та індивідуалізації кредитування, що дозволить підвищити доступність кредитів для різних груп малих і середніх підприємств.

Ключові слова: кредитування, малий та середній бізнес, стандартизація кредитів, індивідуалізація кредитів, кластерний підхід до кредитування.

Н. П. Мацелюх

кандидат економічних наук, доцент, декан учетно-економічного факультета,
Національний університет державної податкової служби України, Ірпінь, Україна

А. Н. Унинець

старший викладач кафедри фінансових ринків,
Національний університет державної податкової служби України, Ірпінь, Україна

РАЗВИТИЕ ФОРМ И МЕТОДОВ КРЕДИТОВАНИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА

Аннотация. В статье исследованы особенности банковского кредитования малого и среднего бизнеса. Предложено сочетание методов стандартизации и индивидуализации кредитования, что позволит повысить доступность кредитов для различных групп малых и средних предпринимателей.

Ключевые слова: кредитование, малый и средний бизнес, стандартизация кредитов, индивидуализация кредитов, кластерный подход к кредитованию.

Natalia Matseluh

Ph.D. (Econ.), National University of State Tax Service of Ukraine, Ukraine
31 K. Marx St., Irpin town, 08201, Kyiv Region, Ukraine

Oleksandr Uninec

Lecturer, National University of State Tax Service of Ukraine, Ukraine
31 K. Marx St., Irpin town, 08201, Kyiv Region, Ukraine

FORMS AND METHODS OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS FINANCING DEVELOPMENT

Abstract. The authors study the characteristics of bank lending to small and medium businesses. Trends, advantages and disadvantages of loan products for small and medium businesses standardizing were analyzed. The possibility of cluster approach in bank lending was considered for the purposes of energy efficiency of small and medium-sized businesses. Different forms of lending, based on integrated approach, were proposed for various activities of small and medium-sized businesses. The possibility of standardization and individualization combination in the form of loans was established that may increase the availability of loans for different groups of small and medium-sized businesses.

Keywords: credit; small and medium-sized businesses; standardization; credit loans individualization; cluster approach to lending.

JEL Classification: E51, G24, G28

Постановка проблеми. Рушійною силою відновлення позитивних темпів економічного зростання є підприємництво, функціонування якого неможливо без запозичення фінансових ресурсів. Однак у структурі кредитування банків малий бізнес займає лише близько 2% через низку причин, до яких вітчизняні фахівці відносять [1, с. 74] низький рівень попиту на кредити з боку дрібних підприємств; невисоку рентабельність цього напрямку кредитування для банків; недосконалість нормативно-правової бази; труднощі об'єктивної оцінки реального фінансового стану суб'єктів малого підприємництва, нестачу ліквідного забезпечення кредитів, високі ризики неповернення кредитів; брак довгострокових коштів у банківській системі; малоефективний механізм державних гарантій.

Тим часом саме в післякризовий період малі та середні підприємства відчувають гостру потребу у кредитних коштах. Малий бізнес дуже чутливий до зміни економічної кон'юнктури, і насамперед появи нових ринкових ніш. То-

му на етапі виходу України із кризи першочергова увага має бути приділена розвитку кредитування малого та середнього бізнесу, специфіка якого потребує особливих форм і методів, що забезпечать прийнятну ціну кредитування.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Питанням розвитку і фінансування малого та середнього бізнесу присвячена низка праць вітчизняних учених. Зокрема слід відмітити таких зарубіжних і вітчизняних науковців, як Варналії З. С. [1], Геєць В. М., Герасимович А. М., Дрига С. Г., Зверьков А. І., Муханов А. С., Тарангул Л. Л., Рафаель Лем (Raphael Lam), Джонгсун Шин (Jongsoon Shin) [2], Тамім Байоумі (Tamim Bayoumi), Регіналд Даріус (Reginald Darius), Анупам Бейзу (Anupam Basu) [3], Родольф Блейві (Rodolphe Blavy), Мурат Юлек (Murat Yulek) [4], Роберт Тейлор (Robert P. Taylor), Мейєр Вільям (Meyer William) [5].

Тим часом стагнація у сфері кредитування малого і середнього бізнесу та гострота проблеми занадто дорогих

кредитів для малих і середніх підприємств вимагає подальших досліджень у вищезазначеному напрямі.

Мета статті – вивчення форм і методів кредитування малого та середнього бізнесу і надання рекомендацій стосовно підходів банків до їх удосконалення.

Основні результати дослідження. Основою кредитування малого бізнесу є розроблена в Україні «Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» від 21.12.2000 № 2157-III, де одним із основних напрямів активізації фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки малого підприємництва визнано розробку і запровадження ефективних кредитно-гарантійних механізмів мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва. Застосування практичних заходів за цими напрямами дозволить збільшити обсяги банківських ресурсів, наданих підприємцям. Однак специфіка малого та середнього бізнесу вимагає особливих форм і методів надання кредитів. Практично кожен банк в Україні має цей перелік форм та методів, проте не завжди активно розвиває зазначений напрям кредитування. Для того щоб задовольнити потреби малих і середніх підприємств у кредиті банки повинні знати, яким саме чинникам слід приділяти найбільше уваги. В опитуванні, що проводили російські фахівці серед підприємств, називалися такі причини, що спонукали їх звернутися по кредит до певного банку: умови кредитування, а саме процентні ставки, термін кредиту, величина комісії тощо (46% опитаних); надійність банку (37%); тривалий досвід на ринку кредитування малого бізнесу (13%); оперативність прийняття рішення про надання кредиту (10%); довірчі відносини з банком, особисті контакти (10%) [11]. 3-поміж проблем, що виникали при отриманні кредиту, відзначалися: жорсткі вимоги до фінансових показників компанії, скорочення термінів кредитування – 20%, збільшення термінів розгляду заявок на кредит – 18%, зниження лімітів за кредитами – 17% [11]. Загалом у післякризовий період умови кредитування малого та середнього бізнесу стали жорсткішими. За версією банків, це відбулося через особливості малого бізнесу і слабкий розвиток відповідних форм та методів кредитування, що найбільшою мірою відповідають специфіці мікро- і малих підприємств.

Таким чином, очевидними є відмінності в поглядах представників малого бізнесу та банкірів на причини недоступності кредитів. Для усунення цих відмінностей доцільно сконцентрувати спільні зусилля на розвитку форм і методів кредитування із прийнятними характеристиками для МСБ, що передбачає перехід до клієнтоорієнтованого підходу та налагоджування партнерських стосунків із підприємцями. Важливим напрямом активізації кредитування МСБ є також здешевлення кредиту завдяки стандартизації, що знижує витрати на розробку кредитної угоди.

Отже, перспективи розвитку форм кредитування малого і середнього бізнесу пов'язані із двома дещо суперечливими, на перший погляд, підходами. Перший – підвищення доступності кредитів на основі стандартизації форм та спрощення процедур надання кредитів, зокрема в рамках використання програм Фонду підтримки малого і середнього підприємництва. Другий підхід – клієнтоорієнтований, спрямований на формування партнерських відносин із позичальником, посилення індивідуалізації та комплексності банківського обслуговування.

Обидва підходи до кредитування суб'єктів МСБ мають переваги і недоліки, а тому банки повинні приділяти увагу кожному із них. Стандартний підхід почав розвиватися у кінці ХХ століття в зарубіжних країнах на основі моделей оцінки кредитоспроможності [9, с. 8]. Була поширена думка, що стандартизація форм та методів кредитування МСБ є більш ефективною з точки зору мінімізації витрат, спрощення і прискорення процедури надання кредиту, ніж докладне вивчення кредитної історії кожного позичальника. Стандартизація форм кредитування здійснювалася на основі використання методів кредитного скорингу, комп'ютерних моделей оцінки кредитів, застосування лімітів за овердрафтом. Такі «експертні системи» стали альтер-

нативною традиційному підходу до кредитування малого бізнесу та споживчому кредитуванню.

До переваг стандартизації кредитування можна віднести: нижчі процентні ставки, тривалий термін кредитування (до десяти років), оперативні терміни розгляду заявки (від трьох робочих днів); можливість розвивати бізнес не використовуючи кошти власника (клієнт може отримати фінансування в розмірі до 100% вартості проекту); безкоштовні страховка й оцінка застави за умови отримання стандартного кредиту; відстрочення виплати основного боргу і можливість дострокового погашення без штрафних санкцій (в окремих випадках); розширення переліку варіантів забезпечення кредиту та запровадження кредитів без застави (беззаставні програми кредитування – овердрафт; типовий кредит «Беззаставний»); програми кредитування із частковим забезпеченням (кредитування під гарантії Фонду підтримки малого та середнього підприємництва); програми кредитування під заставу майна (а також обладнання, основних засобів); програми кредитування зі стандартними підходами до забезпечення (під заставу товарів в обороті, обладнання, основних засобів, гарантії власників бізнесу).

Окрім того, для здешевлення кредитів банки стандартизують кредити на відкриття бізнесу («старт-ап»), кредитування проектів, адаптованих для певної галузі або ідеї, на постачання обладнання і розробку бізнес-плану (насамперед це франчайзингові програми у сфері послуг харчування та торгівлі [10]). Наприклад, у російському Сибірському банку є кредитний продукт «Бізнес-старт». Клієнти банку, вирішивши розпочати власний бізнес «з нуля», можуть отримати кредит у сумі до 3 млн. руб. Кредит «Бізнес-старт» як під готові бізнес-рішення, так і на франшизи видається на термін від 6 до 42 місяців. Сума кредиту повинна становити не більш як 70% обсягу фінансування проекту. Кошти перераховуються на розрахунковий рахунок клієнта. Процентна ставка за кредитом на строк до двох років складає 17,5% річних, понад два роки – 18,5% річних у рублях. Основним критерієм при виборі позичальника кредиту «Бізнес-старт» є відсутність ведення клієнтом підприємницької діяльності протягом останніх 90 днів [14].

Однак на практиці спрощення процедури кредитування і стандартизація характеристик кредитів призводить до скорочення їх асортименту та зниження доступності через жорсткіші умови кредитної угоди для зменшення кредитних ризиків; недостатнє врахування потреб позичальника внаслідок переважної орієнтації на потреби універсального позичальника; відсутність бажання банків підтримувати поновлювальні відносини із клієнтами. За використанням стандартизованого методу кредитування банки обмежуються лише авансуванням поточного платіжного обороту і капітальних інвестицій підприємств. Тому такий підхід можна охарактеризувати як пасивний, що певною мірою знижує роль банківського кредитування як стимулу активізації розвитку малого підприємництва.

Водночас, переваги стандартизованого підходу в частині менших ризиків й відповідно нижчої процентної ставки, можливостей сек'юритизації активів визначають доцільність його використання у практиці банківського кредитування. Дослідження зарубіжного досвіду кредитування інвестиційних проектів засвідчило високу ефективність такого різновиду стандартного підходу, як кластерний підхід до кредитування малого бізнесу.

Кластери передбачають формування груп промислових підприємств, які об'єднані за регіональними або економічними ознаками. Метою кластерного кредитування є зниження ризиків і збільшення обсягів кредитування інвестиційної діяльності малих та середніх підприємств для підвищення їх конкурентоспроможності через технологічне оновлення, зниження витрат, підвищення операційної ефективності, розширення асортименту продукції. Наприклад, в Індії кластерний підхід активно використовується при реалізації двох типів програм – спрямованих 1) на фінансування технологічного оновлен-

ня і 2) впровадження енергозберігаючих технологій [5]. Керують зазначеними програмами Державний банк Індії (State Bank of India SBI), що надає кредити всім категоріям підприємств за видами галузей, та Банк розвитку малого бізнесу (Small Industries Development Bank of India) [5]. Окрім того, у програмах кредитування, що впроваджуються за кластерним підходом, беруть участь фірми – технічні консультанти або спеціалізовані бюро, які надають технічні консультативні послуги. Наприклад, в Індії це Technology Bureau for Small Enterprises (TBSE). У разі кредитування проектів енергоефективності практикується проведення енергетичної експертизи та енергетичного аудиту, Technology Bureau for Small Enterprises займається формалізацією вимог до позичальника, методики оцінки його стану і процедури надання кредиту. Саме на основі довіри до оцінок та рекомендацій цих бюро базується впевненість банків у надійності позичальників, а отже, мінімізуються ризики кредитування.

У рамках кластерного підходу виникає можливість розробити спеціальну кредитну технологію для такої цільової групи, як малі підприємства. Ця технологія суттєво відрізняється від звичайних процедур кредитування у частині методики кредитного аналізу, майнової застави й адміністрування кредиту, оскільки дає змогу:

- профінансувати вирішення технічних і технологічних проблем, що схожі для багатьох малих підприємств,
- шляхом стандартизації кредиту зменшити витрати на його оформлення для банку та спростити процедуру надання,
- подолати проблеми, пов'язані із високими транзакційними витратами і ризиками, що асоціюються із кредитуванням малих клієнтів.

Таким чином, кластерний підхід до кредитування дозволяє поєднати переваги стандартизації кредитів зі стимулюючою роллю банків щодо технологічного оновлення підприємств.

Стандартизація кредитування передбачає також зниження невиправданих адміністративних, процедурних, технічних і технологічних витрат кредитного процесу. Йдеться про науково обґрунтовану та методично виважену мінімізацію пакета документів на отримання кредиту і скорочення термінів розгляду кредитними організаціями відповідних заявок у поєднанні із заходами стосовно модернізації технологій взаємодії із клієнтом, що передбачають застосування сучасних засобів автоматизації та віддаленого доступу (е-банкінг). Приміром, одним із найбільш важливих критеріїв оцінки якості банківських послуг підприємці називають швидкість обслуговування і відсутність черг, що значною мірою пов'язано з автоматизацією послуг [11]. Зокрема, за результатами опитування в Росії, майже для чверті опитаних підприємців наявність Інтернет-банкінгу є вагомим фактором [7].

Головну умову отримання кредиту становить розмір ставки за кредитами, яка хоч і має певні тенденції до зниження, але сьогодні перевищує розмір процентних ставок у сфері великого бізнесу. Зі стабілізації макрофінансової ситуації питання забезпечення кредитами суб'єктів підприємницької діяльності буде поступово зміщуватися від вартості кредитів та тривалості процедури їх оформлення до вдосконалення параметрів банківського обслуговування і страхового захисту підприємців. У таких умовах слід говорити про використання комплексного методу кредитування підприємств, що передбачає надання не тільки фінансового ресурсу, а й консультативних послуг щодо ведення бізнесу, гарантування та страхування, розширення переліку застави. Наприклад, російські банки кредити до \$5 тис. видають без застави, для кредитів понад \$5 тис. передбачено покриття заставою лише 75% суми наданого кредиту [14].

З огляду на це необхідно вдосконалити форми кредитування, націлені на підтримку малих і середніх підприємств, що займаються інноваційною діяльністю у пріоритетних галузях економіки та регіонах. Наприклад, таку досить популярну форму кредитування серед банків-

партнерів, як «Рефінансування», можна модернізувати в «Рефінансування для підприємств неторгового сектору», у рамках якого малі й середні підприємства матимуть змогу отримати кошти на розвиток виробництва. Слід також розширити асортимент кредитних продуктів, які поки що не поширені в Україні, а саме: а) кредитування дебіторської заборгованості: платіжні кредити; акцепти; обліковий кредит; кредит під комерційні боргові зобов'язання; факторинг; б) синдіковані кредити, які могли б відіграти значну роль у реструктуризації великих корпорацій реального сектору економіки; в) кредити під заставу вимог та під заставу цінних корпоративних паперів; г) кредити з контокоренту і його різновиди; д) проектне кредитування.

У цьому контексті доцільними для застосування ми вважаємо такі форми кредиту. Наприклад, «Кредит цільовий» може надаватися суб'єктам МСП на модернізаційні й енергоефективні цілі та містити механізми моніторингу досягнення ефекту від отриманого фінансування. Продукт «Лізинг» прийнятний для лізингової підтримки суб'єктів МСП. Для великих модернізаційних та інноваційних проектів, що потребують пільгового кредитування, варто використовувати проектне фінансування, що передбачає спільну з банком-партнером (або лізинговою компанією) оцінку проекту суб'єкта МСП, а також подальший моніторинг ходу реалізації проекту. Така форма кредитування може бути названа «Кредит проектний», оскільки він спрямовуватиметься на фінансування інноваційних, модернізаційних проектів МСП і проектів, націлених на підвищення енергоефективності. Особливої уваги заслуговує розвиток форм кредитування тих МСП, які здійснюють експортні операції або належать до територіально-виробничих кластерів. Різноманітність форм кредитування з урахуванням галузевої специфіки позичальників забезпечить банкам диверсифікацію їх кредитних портфелів і зниження кредитних ризиків.

Комплексний метод набуває неабиякого значення в разі кредитування проектів із модернізації підприємств. Нині кредитування інноваційних та інвестиційних проектів, зокрема малого і середнього бізнесу, стримує ризики, що виникають через низьку прибутковість, неповернення кредитів, нецільове використання виділених коштів, відсутність чіткого бізнес-плану проекту та неможливість оцінити його вади внаслідок браку відповідних технічних фахівців у банках [12]. Дослідження досвіду зарубіжних країн щодо розв'язання зазначених проблем дозволяє висловити про ефективність діяльності інжинірингових компаній та забезпечення конструктивної взаємодії між банками, інжиніринговими компаніями і МСП. Покликання інжинірингових компаній – упроваджувати нові технології та забезпечувати банкам рентабельні проекти, які дозволятьчасно повертати кредитні кошти, знизити банківські ризики й оптимізувати інвестиційні витрати. Банк, насамперед, оцінює фінансову частину проекту, підприємство – технічну, а інжинірингові компанії розглядають проект у комплексі – як із фінансової, так і з технічної сторони, що дає змогу отримувати 10–20% економії у процесі кредитування інвестиційних проектів.

Одним із проблемних питань користування послугами інжинірингових компаній є оплата їх послуг – зазвичай у межах 10% вартості проекту [13]. При цьому банк вимагає від інжинірингової компанії експертного висновку до прийняття рішення про надання позики, тобто клієнт повинен сплатити кошти авансом. Вирішити цю проблему можливо запровадивши схему, коли послуги інжинірингової компанії щодо підвищення ефективності інвестиційного проекту оплачуватимуться за рахунок отриманої економії коштів під час реалізації проекту, а власне експертиза буде безкоштовною. Іншим варіантом розв'язання вищезазначеної проблеми стане додатковий кредит на оплату послуг інжинірингової компанії щодо експертизи проекту під мінімальний відсоток (на рівні темпів інфляції або облікової ставки НБУ) і за схемою погашення кредиту, прив'язаною до отримання прибутку від реалізації проекту. Такий пільговий кредитний продукт і/або державний грант на оп-

лату послуг інжинірингової компанії щодо аналізу проекту збільшити попит на позики під модернізацію та впровадження інновацій як з боку суб'єктів підприємницької діяльності, так і банків.

Роль інжинірингової компанії в розвитку банківського кредитування полягає в тому, що її фахівці спроможні мінімізувати технологічні ризики й контролювати технічну сторону проекту, забезпечуючи тим самим цільове використання наданих банком коштів. Таким чином, інжинірингові компанії є важливою ланкою системи інвестиційного кредитування, що сприяє взаємодії між банком і підприємством – ініціатором інвестиційного проекту. Зважаючи на вагомий роль інжинірингових компаній у розширенні можливостей банківського кредитування процесів модернізації суб'єктів підприємницької діяльності, доцільно на законодавчому рівні віднести інжинірингові компанії до інструментів підтримки суб'єктів МСБ та розглянути можливість підтримки інжинірингових компаній у формі надання грантів, проведення рекламних акцій, демонстрації на реальних проектах ефективності інжинірингу.

Висновки. МСБ, на сучасному етапі для активізації кредитування МСБ необхідно максимально спростити процедури отримання кредиту шляхом їх стандартизації, використання державної допомоги субсидування процентної ставки, кластерного підходу, розширення віртуального Інтернет-доступу до банківських послуг. Водночас, для стимулювання процесів технологічного оновлення і модернізації потрібно використовувати комплексний метод надання кредитів, що передбачає користування технічними послугами інжинірингових компаній та інформаційно-кредитних бюро. Поєднання методів стандартизації й індивідуалізації кредитування дозволить полегшити доступність кредитів для різних груп малих і середніх підприємств.

Література

1. Варналій З. С. Мікрокредитування малого підприємства / З. С. Варналій, С. Г. Драга, Л. Л. Тарангул. – Ірпінь : НУДПСУ, 2008. – 144 с.
2. Lam R. What Role Can Financial Policies Play in Revitalizing SMEs in Japan? [Electronic resource] / R. Lam, J. Shin // IMF Working Paper Asia and Pacific Department, December 2012. – Accessed mode : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp12291.pdf>
3. Reversing the Financial Accelerator: Credit Conditions and Macro-Financial Linkages [Electronic resource] / Prepared by Tamim Bayoumi and Reginald Darius // IMF Working Paper, February 2011. – Accessed mode : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1126.pdf>
4. Microfinance in Africa: Experience and Lessons from Selected African Countries [Electronic resource] / Prepared by Anupam Basu, Rodolphe Blavy, and Murat Yulek // IMF Working Paper, September 2004. – Accessed mode : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp04174.pdf>
5. Taylor R. P. Ward financing energy efficiency Lessons from Brazil, China, India, and Beyond [Electronic resource] / Robert P. Taylor, J. Levin, S. Anke, W. Meyer et al. – World Bank, 2008. – Accessed mode : http://www.esmap.org/sites/esmap.org/files/financing_energy_efficiency.pdf
6. Кашкин В. Финансы: стратегия и тактика [Электронный ресурс] / В. Кашкин, Д. Кузнецов // Институт проблем предпринимательства. – 2010. – № 4(93). – Режим доступа : <http://www.ipnou.ru/article.php?idarticle=008392>
7. Інтернет-банкінг все більше нравиться [Електронний ресурс] // Агентство маркетингових досліджень Profi Online Research, 01.07.2010. – Режим доступа : <http://www.plusworld.ru/daily/profi-online-research-rossiyanam-vse-bolshe-nravitsya-polzovatsya-internet-bankingom/>
8. О развитии малого и среднего предпринимательства в Оренбургской области на 2012–2014 годы: областная целевая программа. Приложение к постановлению правительства Оренбургской области от 26 июля 2011 г. № 647-пп. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.orenburg-gov.ru/magnoliaPublic/regportal/Info/Economics/Business/program.html>

9. Зверьков А. И. Малый бизнес: доступность кредитов и банковские инновации [Электронный ресурс] / А. И. Зверьков // Государственная программа финансовой поддержки МСП. Аналитические материалы, 2011. – Режим доступа : http://www.mspbank.ru/ru/support_program/analytical_materials/?pid=5692
10. Муханов А. С. Банковское кредитование инновационного развития малого бизнеса : автореф. дис. ... канд. экон. наук [Электронный ресурс] / А. С. Муханов. – М., 2011. – Режим доступа : <http://www.dissertat.com/content/bankovskoe-kreditovanie-innovatsionnogo-razvitiya-malogo-biznesa>
11. Народные критерии оценки банковского обслуживания [Электронный ресурс] // Национальное агентство финансовых исследований, 5.10.2011. – Режим доступа : <http://nacfin.ru/novosti-i-analitika/press/press/single/10516.html>
12. Зарубежный опыт государственной поддержки инновационных малых и средних предприятий. Аналитические материалы [Электронный ресурс] // Московский центр развития предпринимательства, 2011. – Режим доступа : <http://kfpp.ru/analytical/material/innovation.php>
13. Финансирование проектов технологической модернизации и внедрения инноваций [Электронный ресурс] // МСП Банк, 2011. – Режим доступа : http://www.mspbank.ru/ru/support_program/analytical_materials/?pid=5662
14. Крюков С. Мы перешли к адресной поддержке инновационно ориентированных субъектов МСП [Электронный ресурс] / С. Крюков // Рейтинговое агентство «Эксперт Ра», 2012. – Режим доступа : http://www.mspbank.ru/ru/support_program/analytical_materials/?pid=5609

Стаття надійшла до редакції 01.10.2013

References

1. Varnaliy, Z., Dryga, S., & Tarangul, L. (2008). *Micro Small Business Loan*. Irpin: NUGSU (in Ukr.).
2. Lam, R., & Shin, J. (2012). What Role Can Financial Policies Play in Revitalizing SMEs in Japan? *IMF Working Paper*, 12291. Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp12291.pdf>
3. Bayoumi, T., & Darius, R. (2011). Reversing the Financial Accelerator: Credit Conditions and Macro-Financial Linkages. *IMF Working Paper*, February 2011. Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1126.pdf>
4. Basu, A., Blavy, R., & Yulek, M. (2004). Microfinance in Africa: Experience and Lessons from Selected African Countries. *IMF Working Paper*, September 2004. Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp04174.pdf>
5. Taylor, Robert P., Levin, J., Meyer, W. et al. (2008). *Financing energy efficiency. Lessons from Brazil, China, India, and Beyond*. The World Bank. Retrieved from http://www.esmap.org/sites/esmap.org/files/financing_energy_efficiency.pdf
6. Kashkin, V., & Kuznetsov, D. (2010). *Finance: Strategy and Tactics. Institute of problems of entrepreneurship*. Retrieved from :<http://www.ipnou.ru/article.php?idarticle=008392> (in Russ.).
7. Internet banking is increasingly like (2010). *Market research agency Profi Online Research*. Retrieved from <http://www.plusworld.ru/daily/profi-online-research-rossiyanam-vse-bolshe-nravitsya-polzovatsya-internet-bankingom/> (in Russ.).
8. *On the development of small and medium enterprises in the Orenburg region for 2012-2014 (2011)*. Regional program. Retrieved from <http://www.orenburg-gov.ru/magnoliaPublic/regportal/Info/Economics/Business/program.html> (in Russ.).
9. Zverkov, A. (2011). *Small business's credit availability and bank innovation. State program of financial support for SME*. Retrieved from http://www.mspbank.ru/ru/support_program/analytical_materials/?pid=5692 (in Russ.).
10. Mukhanov, A. S. (2011). *Bank lending for innovative small business development* (Thesis of dis. to obtain the degree of PhD). Retrieved from <http://www.dissertat.com/content/bankovskoe-kreditovanie-innovatsionnogo-razvitiya-malogo-biznesa> (in Russ.).
11. The National Agency for Financial Studies (2011). *Traditional criteria for banking evaluating*. Retrieved from <http://nacfin.ru/novosti-i-analitika/press/press/single/10516.html> (in Russ.).
12. Moscow Center for Enterprise Development (2011). *Foreign experience of government support of innovative small and medium-sized enterprises*. Retrieved from <http://kfpp.ru/analytical/material/innovation.php> (in Russ.).
13. MMP Bank (2011). *Funding of technological upgrading and innovation projects*. Retrieved from http://www.mspbank.ru/ru/support_program/analytical_materials/?pid=5662 (in Russ.).
14. Kriukov, S. (2012). *We went over to targeted support for innovation-oriented SMEs*. The rating agency «Expert RA». Retrieved from http://www.mspbank.ru/ru/support_program/analytical_materials/?pid=5609 (in Russ.).

Received 01.10.2013

Науковий журнал
«Економічний часопис-XXI»
читайте на веб-порталі
www.soskin.info/ea/